

Ο ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ Π Ρ Ο Σ Δ Ι Ο Ρ Ι Σ Μ Ο Σ

1η Ερώτηση: Τι είναι ο κατηγορηματικός προσδιορισμός;

Κατηγορηματικός προσδιορισμός είναι το **άναρθο** επίθετο που προσδιορίζει ένα **έναρθο** ουσιαστικό και δεν αποτελεί μ' αυτό μια έννοια [βλέπε τα παρακάτω παραδείγματα].

Συνήθως ο κατηγορηματικός προσδιορισμός προηγείται και ακολουθεί το προσδιοριζόμενο· μπορεί όμως και να προηγείται το προσδιοριζόμενο [όπως και στον επιθετικό προσδιορισμό] και να ακολουθεί ο κατηγορηματικός προσδιορισμός [παράδ. 2].

2η Ερώτηση: Πού συμφωνεί ο κατηγορηματικός προσδιορισμός με το προσδιοριζόμενο;

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός **συμφωνεί** πάντα με το προσδιοριζόμενο στο **γένος**, στον **αριθμό** και στην **πτώση**, όπως και ο επιθετικός [βλέπε τα παρακάτω παραδείγματα].

3η Ερώτηση: Τι δηλώνει ο κατηγορηματικός προσδιορισμός;

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός δηλώνει ότι το προσδιοριζόμενο **αποκτά** εκείνη τη στιγμή μια ιδιότητα **παροδική** [προσωρινή], που διαρκεί, όσο διαρκεί και η **ενέργεια του υποκειμένου** του ρήματος.

Δηλώνει ακόμα ότι το προσδιοριζόμενο αποκτά την προσωρινή ιδιότητα τη στιγμή εκείνη, που ενεργεί το υποκείμενο· ιδιότητα που δεν είχε προηγουμένως. [παράδ. 3].

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΥ-ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΥ

4η Ερώτηση: Ποια διαφορά υπάρχει μεταξύ επιθετικού και κατηγορηματικού προσδιορισμού;

Ο **επιθετικός** προσδιορισμός δηλώνει ότι το προσδιοριζόμενο έχει μια ιδιότητα **γνωστή, σταθερή και μόνιμη**, ενώ ο κατηγορηματικός ότι το προσδιοριζόμενο αποκτά, εκείνη τη στιγμή μια ιδιότητα **παροδική** [προσωρινή] παράδ. 3.

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α - Μ ε τ ά φ ρ α σ η

1. Κύρος **ψιλήν** ἔχων **τήν κεφαλὴν** εἰς τήν μάχην καθίστατο [= ο Κύρος με **ακάλυπτο** το κεφάλι **ἐπαίρνε** θέση στη μάχη].
2. Ἐάν νῦν **τήν ψῆφον δικαίαν** θῇσθε, **τήν δόξαν ἀθάνατον** καταλείψετε [= εἰάν **τώρα** πάρετε την απόφαση **δίκαιη**, θα αφήσετε τη φήμη σας **αθάνατη**].

3. Οἱ στρατιῶται κατέλαβον **τάς πόλεις** ἐρήμους [= οἱ στρατιῶτες κατέλαβαν ἐρημους τις πόλεις].

ΠΡΟΣΕΞΕ. Στο παράδειγμα 3· οἱ **πόλεις** ἦταν **ἐρημες** ἀπὸ τὴ στιγμὴ που τις κατέλαβαν οἱ στρατιῶτες καὶ θα εἶναι **ἐρημες** μέχρι τὴ στιγμὴ που τις κρατοῦν, μέχρι δηλαδὴ τὴ στιγμὴ που οἱ στρατιῶτες [: τὸ υποκείμενο] ενεργοῦν ὡς κατακτητές. Προτοῦ καταληφθοῦν δὲν ἦταν ἐρημες. Ἀντίθετα ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς [: οἱ στρατιῶται κατέλαβον **τάς ἐρήμους πόλεις**] δηλώνει ὅτι οἱ πόλεις ἦταν ἐρημες πάντα, καὶ προτοῦ δηλαδὴ τις καταλάβουν οἱ στρατιῶτες.

ΑΛΛΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

ΩΣ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

1η Ερώτηση: Τι ἄλλο τίθεται ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς;

Εκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπίθετα, ὡς κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἄλλες λέξεις, ὅπως:

α. Ἀναρθρὴ ἐπιθετικὴ μετοχή, ὅταν προσδιορίζει **ἐναρθρο** οὐσιαστικό.

Παράδειγμα - Μετάφραση

Οἱ Ἀθηναῖοι διενανμάχησαν **διεσπαρμέναις ταῖς ναυσί** [= οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν ναυμαχία με τὰ πλοία διασκορπισμένα].

β. **Επίθετα - Αντωνυμίες:** Τὰ ἐπίθετα **πᾶς, ἅπας, σύμπας** [= ὅλος ἀνεξαιρέτα], **ὅλος** [= ολόκληρος], **μόνος** [= μόνος αὐτός, μόνος], **ἄκρος, μέσος, ἔσχατος** καὶ οἱ ἀντωνυμίες **ἐκαστος** [= καθένας χωριστά ἀπὸ τοὺς πολλοὺς], **ἐκάτερος** [= καθένας χωριστά ἀπὸ τοὺς δύο] καὶ **αὐτός** [= ὁ ἴδιος, ἐγὼ ὁ ἴδιος, μόνος μου].

ΠΡΟΣΕΞΕ. Τὰ παραπάνω ἐπίθετα καὶ οἱ ἀντωνυμίες εἶναι κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοί, ὅταν δὲν ἔχουν ἄρθρο, εἴτε ἔχει ἄρθρο τὸ προσδιοριζόμενο εἴτε δὲν ἔχει.

Παραδείγματα - Μετάφραση

1. **Πᾶσαν** ὑμῖν **τὴν ἀλήθειαν** ἐρῶ [= θα σὰς πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια].
2. Οὗτος **ὄλην** ἀδικεῖ **τὴν πόλιν** [= αὐτὸς ἀδικεῖ ὅλη τὴν πόλη].
3. **Τάξιν ἐσχάτην** Αἴας ἔχει [= ὁ Αἴας κατέχει τὸ τελευταῖο μέρος τῆς παράταξης].

2η Ερώτηση: Πότε τὰ παραπάνω ἐπίθετα καὶ ἀντωνυμίες εἶναι ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ καὶ ποια σημασία ἔχουν τότε;

Τὰ παραπάνω ἐπίθετα καὶ οἱ ἀντωνυμίες, ὅταν ἔχουν ἄρθρο, εἶναι ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ καὶ τότε ἔχουν ἄλλη σημασία: ὁ **πᾶς** [= τὸ σύνολο], ὁ **ὅλος** [= τὸ σύνολο], ὁ **μέσος** [= ὁ μεσαῖος], ὁ **ἔσχατος** [= ὁ τελευταῖος], ὁ **μόνος** [= ὁ μοναδικός], ὁ **αὐτός** [= ὁ ὅμοιος, ὁ ἴδιος].

Προσοχή στη διαφορά

1. Ὁ **μόνος** υἱός [= ο μοναδικός γιος]· **ενώ**: **μόνος** υἱός [= **μόνος** ο γιος].
2. Ἡ **μέση** ὁδός [= η μεσαία οδός, η οδός δηλαδή που βρίσκεται στο μέσον]· **ενώ**: **μέση** ὁδός [= το μέσο της οδού].

ΠΡΟΣΕΞΕ. Οι δεικτικές αντωνυμίες **ὁδε**, **οὗτος**, **ἐκεῖνος** και στα τρία τους γένη, όταν προσδιορίζουν έναρθρο ουσιαστικό, θεωρούνται κατά μια άποψη **κατηγορηματικοί** προσδιορισμοί και κατ' άλλη **επιθετικοί** προσδιορισμοί.

Όταν οι αντωνυμίες αυτές προσδιορίζουν άναρθρα ουσιαστικά [κάτι πολύ σπάνιο], είναι επιθετικοί προσδιορισμοί.

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΥ-ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ

Ερώτηση: Πώς διακρίνεται εύκολα ο επιθετικός από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό;

Ένας τρόπος, για να διακρίνουμε πολύ εύκολα τον επιθετικό από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό, είναι ο εξής:

α. Όταν ένα επίθετο **έχει άρθρο**, είναι πάντα **επιθετικός προσδιορισμός**, ή έχει ή δεν έχει άρθρο το προσδιοριζόμενο.

β. Όταν ένα επίθετο **δεν έχει άρθρο**, τότε βλέπουμε το προσδιοριζόμενο· αν το προσδιοριζόμενο δεν έχει άρθρο, το επίθετο είναι επιθετικός προσδιορισμός· αν όμως το προσδιοριζόμενο έχει άρθρο, το επίθετο είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός.

Επιθετικός προσδιορισμός

1. Ὁρῶ **τὴν μικράν** οἰκίαν.
2. Ὁρῶ τὴν οἰκίαν **τὴν μικράν**
3. Ὁρῶ **μικράν** οἰκίαν.

Κατηγορηματικός προσδιορισμός

1. Ὁρῶ **μικράν** τὴν οἰκίαν
- ή
2. Ὁρῶ τὴν οἰκίαν **μικράν**.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ – ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ

Τι τίθεται ως Επιθετικός Προσδιορισμός	Τι τίθεται ως Κατηγορηματικός Προσδιορισμός
<ol style="list-style-type: none"> 1. Επίθετο. 2. Αριθμητικό [κλιτό ή άκλιτο]. 3. Αντωνυμία. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Επίθετο 2. Επιθετική μετοχή άναρθρη [όταν προσδιορίζει έναρθρο ουσιαστικό]. 3. Τα επίθετα πᾶς, ᾧπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος.

<p>4. Επιθετική μετοχή.</p> <p>5. Κύριο γεωγραφικό όνομα με άρθρο.</p> <p>6. Ονόματα προσηγορικά [που δηλώνουν επάγγελμα, ηλικία, αξίωμα, εθνικότητα, τάξη και ιδιότητα.</p> <p>7. Γενική ουσιαστικού ή αντωνυμίας με το άρθρο του προσδιοριζόμενου.</p> <p>8. Εμπρόθετος προσδιορισμός με το άρθρο του προσδιοριζόμενου.</p> <p>9. Επίρρημα με το άρθρο του προσδιοριζόμενου.</p>	<p>4. Οι αντωνυμίες ἕκαστος, ἑκάτερος, αὐτός.</p>
---	--

Α σ κ ή σ ε ι ς [11]

[Βλέπε ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ σελ. 386]

ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης, που δηλώνει τον κατηγορηματικό προσδιορισμό.

1. Πατηγύας προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ.

α. τῷ ἵππῳ

β. Πατηγύας

γ. ἰδροῦντι

δ. ἐλαύνων

2. Στήσας τό ἄρμα πρό τῆς φάλαγγος μέσης ἐκέλευσεν.

α. τό ἄρμα

β. μέσης

γ. τῆς φάλαγγος

δ. στήσας

3. Τάς δ' ἄλλας πάσας ναῦς Λύσανδρος ἔλαβε.

α. Λύσανδρος

β. τάς ἄλλας

γ. ναῦς

δ. πάσας

4. Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὅλην τήν πόλιν βλέπτει.

α. ὅλην

β. ἀδικία

γ. ἡ τῶν ἡγεμόνων

δ. τήν πόλιν.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΚΕΝΩΝ

Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων θέτοντας τον κατάλληλο τύπο του κατηγορηματικού προσδιορισμού, που βρίσκεται στις παρενθέσεις.

1. Τοῦ πύργου..... (ἐκάτερος) τοὺς φύλακας διαφθείραντες ἐκράτησαν.
2. Προσῆκει μέν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ... (πᾶς) ὑμῖν τιμωρεῖν ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν.
3. Νῦν ἐν ὑμῖν..... (μόνος) τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας.
4. Καί ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι εἶπε ..... (μεγάλη) τῇ φωνῇ.

ΑΝΟΙΚΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Να βρείτε στις παρακάτω προτάσεις τους κατηγορηματικούς προσδιορισμούς.

1. Εἶχον τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας.
2. Ταύτην τὴν προᾶξιν κωλύετε.
3. Ἀγησίλαος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσεν.
4. Οἱ λύκοι ἐπιπεσόντες τοῖς προβάτοις ἐρήμοις διήρπαζον ταῦτα.

